

dr Przemysław Waszak
Katedra Historii Sztuki i Kultury
Wydział Nauk Historycznych
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
pwaszak@umk.pl

Kreślony słowami w wyobraźni świat nowej sztuki

Wystąpienie poświęcone zostanie klasycznej prozie Stanisława Lema z punktu widzenia historii sztuki oraz historii idei. Obejmie zatem obecność i rolę dzieł sztuki w jego fantastycznonaukowych utworach.

W wystąpieniu zaproponowany zostanie kontekst kulturowy i znaczeniowy przywoływanych przez Lema dzieł sztuki. Przytoczone zostaną możliwe, zawarte w sztuce dawnej źródła wyimaginowanych obrazów w omawianych powieściach. Wskazane zostaną wypowiedzi, które można zaklasyfikować jako odautorskie komentarze ukazujące warsztat Lema – twórcy nowych światów i przedmiotów. Osadzenie twórczości Lema w świecie sztuki dawnej uzupełnią porównania do wybranych dzieł literackich i muzycznych, mające uczytelnić powiązane ze sztuką aspekty jego pełnej obrazów prozy.

Twórczość Lema obfituje w oryginalne dzieła sztuki stwarzane słowami autora. Punktem odniesienia będzie to jak Lem posługuje się swoim szczególnym językiem literackim, sprawiając, że jego wypowiedzi, opisy są niezwykle sugestywne, łatwo wywołują poruszające wrażenia estetyczne, oddziałują na wyobraźnię czytelnika. Słowne pejzaże, które można też porównywać do dzieł muzycznych mogą ponadto odpowiadać za określone uczucia odbiorcy.

To, że lemowskie, fantastyczne światy to kreacje literackie jest jasne. Tym bardziej należy w kontekście rozważań o Lemie podjąć temat *natura artificialis* oraz zdania *Ut Ars Natura ut Natura Ars*, jako że to co literacko zaprezentował Lem ma stanowić nową wartość w świecie fikcji literackiej, ma poszerzyć wyobraźnię odbiorcy o nowe wrażenia. Także natura w światach Lema jest naturą stwarzaną przez literata, jest światem sztuki.

Należy zatem skupić się nie na tym, co w jego prozatorskich wypowiedziach jest profetyczne, wizjonerskie, nieprawdopodobne, niemożliwe, ironiczne, humorystyczne, groteskowe, fantazyjne lub z drugiej strony w jakimś stopniu realistyczne a przynajmniej zbliżone

do realiów powstania utworu lub późniejszych, zapewne łatwiejszym do przyjęcia dla współczesnych czytelników.

Przede wszystkim warto zwrócić uwagę na jego wypowiedzi jako na dzieła artystyczne, ich formę literacką, która w wyobraźni poruszonej bogatym językiem Lema łatwo przechodzi w bardziej konkretny kształt artystyczny. Warto też podjąć sens humanistyczny lemowskich wypowiedzi.